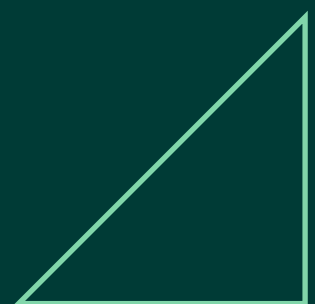

Kristine Nergaard

Innleie i byggebransjen i Trondheim

Resultater fra en kartlegging høsten 2023

Innleie i byggebransjen i Trondheim

Tema for denne rapporten er innleie av arbeidskraft på byggeplasser i Trondheim. Datagrunnlaget er en kartlegging på byggeplassene som ble gjennomført av fem fagforeninger i november 2023. Undersøkelsen viser at om lag 13 prosent av arbeidstakerne var innleid, og at 7 prosent kom fra et bemanningsforetak. De øvrige er innleid fra en annen produksjonsbedrift. En tilsvarende undersøkelse ble gjennomført i 2018. Fra 2018 til 2023 har andelen innleie fra bemanningsforetak gått ned fra 13 til 7 prosent, og et flertall av de som leier inn arbeidstakere har avtale om innleien.

Innhold

Forord	2
Sammendrag	3
Abstract	5
1 Innledning	6
1.1 Data og metode	6
1.2 Faggrupper/avgrensinger	8
1.3 Størrelsen på byggeplassene.....	9
2 Innleie av arbeidskraft	11
2.1 Andel innleide	11
2.2 Etter faggruppe	13
2.3 Fagarbeidere og lærlinger	15
2.4 Størrelse på byggeplassen	16
2.5 Andel innleide per byggeplass	17
2.6 Andel innleide og sysselsetting i innleiebedriftene	18
3 Kjennetegn ved innleieforholdet.....	19
3.1 Krever innleien særskilt avtale?.....	19
3.2 Tariffavtale	21
3.3 Avtaler om innleie	22
4 Avsluttende kommentarer	24
Vedlegg 1 Kartlegging	25
Vedlegg 2 Spørreskjema	28

Forord

Denne rapporten er skrevet på oppdrag fra Fellesforbundets avdeling 762 Rørleggernes Forening, avdeling 764 Malernes Forening, avdeling 765 Trondheim, avdeling 768 Trondheim Bygning og Elektroarbeidernes fagforening i Trøndelag (EFT) i EL og IT Forbundet. Fagforeningene gjennomførte i november 2023 en kartlegging av innleie av arbeidskraft på byggeplasser i Trondheim. Undersøkelsen omfatter om lag 85 prosent av byggeplassene i Trondheim, og dekker 179 byggeplasser og 1945 arbeidstakere innen betongarbeid, blikk- og ventilasjonsarbeid, elektroarbeid, grunn-, , rigg- og rivearbeid, glass- og fasadearbeid, malerarbeid, murerarbeid, rørarbeid, takarbeid og tømrerarbeid. En tilsvarende kartlegging ble gjennomført i november 2018. De to undersøkelsene ble gjennomført med samme opplegg og innenfor samme geografiske området. Rapporten viser dermed utviklingen fra 2018 til 2023.

Kartleggingene i 2018 og 2023 er basert på en metode som er utviklet av fagforeningene innen byggebransjen i Oslo-området. Fagforeningene som står bak denne rapporten vil takke for god hjelp, ikke minst i forbindelse med den første kartleggingen i 2018.

Fafo har systematisert og analysert dataene. Rapporten fra 2023 er delvis en oppdatering av rapporten fra 2018. Takk til Kristin Alsos for kvalitetssikring av rapporten og til Fafos informasjonsavdeling som har klargjort rapporten for publisering.

Mars 2024

Kristine Nergaard

Sammendrag

I november 2023 ble det gjennomført en kartlegging av bruken av innleid arbeidskraft på byggeplasser i Trondheim. Kartleggingen er foretatt av representanter fra fem fagforeninger fra Fellesforbundet og EL og IT Forbundet i Trondheim. En tilsvarende undersøkelse ble gjennomført i november 2018, noe som gjør at man kan sammenligne bruken av arbeidsinnleie i byggebransjen på de to tidspunktene. Begge kartleggingene dekker både små og store byggeplasser og omfatter om lag 85 prosent av byggeplassene i Trondheim. Kartleggingen for 2023 omfatter innleie innen ti faggrupper: betongarbeid, blikk- og ventilasjonsarbeid, elektroarbeid, glass- og fasadearbeid grunn/rigg/rivearbeid, malerarbeid, murerarbeid, rørarbeid, takarbeid og tømmerarbeid. Dataene er sammenfattet og analysert av Fafo.

Kartleggingen viser at om lag 13 prosent av arbeidstakerne på byggeplasser i Trondheim per november 2023 var innleide. Av knappe 1950 arbeidstakere i de faggruppene undersøkelsen omfatter, var 253 innleide. Av disse var 7 prosent leid inn fra et bemanningsforetak, mens 6 prosent var leid inn fra en produksjonsbedrift. Dette er en klar nedgang fra 2018, da andelen innleide var lag 20 prosent i de tilsvarende faggruppene. Nedgangen er størst når det gjelder innleie fra bemanningsforetak. Andel innleide fra bemanningsforetak har gått ned fra 13 prosent i 2018 til 7 prosent i 2023. Innleie fra produksjonsbedrift utgjør 6 prosent av arbeidstakerne begge år.

I 2023 var innleie mest vanlig innen blikk- og ventilasjonsarbeid (23 prosent), fulgt av tømmerarbeid (13 prosent) og betongarbeid (11 prosent). Innleieandelen var 7 prosent for elektroarbeid, 6 prosent for rørarbeid og 4 prosent for malerarbeid og murerarbeid. Ser vi kun på innleie fra bemanningsforetak, er andelen høyest for tømmerarbeid. Her kom 9 prosent av arbeiderne fra et bemanningsforetak i 2023. Innleie fra bemanningsforetak er minst vanlig innen elektroarbeid og rørarbeid. Sammenlignet med 2018, er nedgangen i innleie fra bemanningsforetak betydelig for flere faggrupper, og særlig markant for betongarbeid. Det er også en klar nedgang innen blikk- og ventilasjonsarbeid, men her er tallene for 2018 mer usikre.

Det er flest innleide på de største byggeplassene, det vil si byggeplasser med mer enn 50 arbeidere til stede. På de aller minste byggeplassene – med under 5 arbeidere – er det sjelden innleide. Av de 179 byggeplassene som ble besøkt i 2023, ble det registrert innleide arbeidstakere på 39 arbeidsplasser (22 prosent). I 2018 var det 48 byggeplasser med én eller flere innleide arbeidstakere.

I 2023 krever innleie fra bemanningsforetak – med unntak av vikariater – skriftlig avtale med tillitsvalgt fra et fagforbund med innstillingsrett (10 000 medlemmer). Det er svært få tilfeller der det oppgis at den innleide er vikar for fraværende. I all hovedsak vil dermed innleie fra bemanningsforetak kreve avtale.

Kartleggingen viser at innleie brukes både av bedrifter med tariffavtale og bedrifter uten tariffavtale. Tariffbedrifter står for 73 prosent av innleien i alt og for 78 prosent av innleie fra bemanningsforetak, målt ved antall personer. I 2018 sto bedrifter uten tariffavtale for

mer enn halvparten av all innleie. Kartleggingen viser at det er blitt vanligere at innleiebedriften har avtale med tillitsvalgt om innleien. Det er likevel fortsatt en god del tilfeller der det krysses av for at avtale ikke er inngått eller der man mangler informasjon om dette. Selv om det kan finnes avtaler som ikke er fanget opp av kartleggingen, tyder kartleggingen på at det fortsatt er rom for å bedre rutinene omkring innleie av arbeidskraft fra bemanningsforetak. Det er blitt noe vanligere at tillitsvalgte kontrollerer hvilke lønn- og arbeidsbetingelser de innleide har, og det er også vanligere at tillitsvalgte presenteres for de innleide. Det er likevel vanligere at dette ikke skjer, enn at det skjer.

Det er få fagarbeidere blant innleide fra bemanningsforetak, mens de som leies inn fra produksjonsbedrifter oftere er fagarbeidere. Det er få lærlinger blant de innleide, selv om det er noen lærlinger blant de som er leid inn fra en produksjonsbedrift.

Byggebransjen sto i november 2023 ovenfor en annen konjunktursituasjon enn i november 2018. Lavere aktivitet har sannsynligvis bidratt til nedgangen i innleie. Kartleggingen i 2023 kan imidlertid ikke si noe om hvor mye av nedgangen i innleie som kan forklares av at bransjen har tilpasset seg nye regler og hvor mye som skyldes endringer i konjunktorene.

Abstract

This report addresses the hiring of temporary agency workers within the construction sector in Trondheim, Norway. The data is a survey of construction sites carried out by five trade unions in November 2023, involving representatives from The United Federation of Trade Unions (Fellesforbundet) and The Electrician and IT workers union (EL og IT Forbundet). Union representatives visited the construction sites to investigate which companies had workers present and whether these workers were hired from a temporary work agency or another construction company, or directly employed by a main contractor or subcontractor. A similar survey was conducted in 2018, and this report compares the findings.

The survey reveals that about 13 per cent of the workers were hired from another company, and of these, 7 per cent came from a temporary work agency. The rest were temporarily hired from other companies within the construction industry. Compared to 2018, the extent of hiring from temporary work agencies has significantly decreased. The proportion of temporarily hired workers was highest in carpentry and concrete work. The share of temporarily hired workers on construction sites in Trondheim remains higher than in the overall labour market.

Norwegian legislation restricts companies' ability to hire labor from temporary work agencies, with the exception of filling in for vacancies. However, hiring companies bound by a nationwide collective agreement may still enter into a written agreement with elected representatives for extended rights to hire labour. The survey indicates that such agreements are much more common than at the time of the 2018 survey. Nevertheless, there are still instances where the hiring company lacks a collective agreement, and instances where companies with a collective agreement have not entered into an agreement regarding the hiring.

1 Innledning

De siste 20 årene har innleie av arbeidskraft fra bemanningsforetak blitt en viktig del av bemanningsløsningene i byggebransjen. Mens andelen innleide for arbeidsmarkedet totalt ligger et sted mellom 1,5 og 2 prosent, har andelen innen bygg vært mye høyere. Nyere kartlegginger tyder på at andel innleide var på det høyeste i 2018, med 10–11 prosent innen håndverkeryrker, med en nedgang i 2022.¹ Aktører som kjenner bransjen, viser til at det er geografiske forskjeller og at innleie av arbeidskraft har vært aller vanligst i Oslo-området.²

Innleie av arbeidskraft fra bemanningsforetak er omstridt, og fagbevegelsen ønsker forbud eller sterke begrensninger i bruken. Det har lenge vært bekymringer for innleide arbeidstakers lønns- og arbeidsvilkår. De fleste mangler tariffavtale, og i bransjer som bygg og industri avdekkes useriøse aktører og brudd på HMS-bestemmelser med jevne mellomrom. Men innleie er også omstridt fordi det påvirker bransjene med en høy andel innleide, for eksempel kan det redusere mulighetene for å rekruttere nye fagarbeidere via lærlingordningen.

Den omfattende bruken av innleid arbeidskraft i byggebransjen var også en viktig begrunnelse i forbindelse med den forrige innstramningen i regelverket fra 1. januar 2019.³ Da ble adgangen til å inngå avtale om utvidet innleie begrenset til virksomheter som var bundet av landsomfattende tariffavtale med fagforening med innstillingsrett etter arbeidstvistloven. Fra 1. april 2023 kom ytterligere innstramminger. Det ble innført et innleieforbud for byggebransjen i Oslo, Viken-fylkene og Vestfold fylke. I tillegg ble muligheten for å benytte innleie i situasjoner når arbeidsbehovet er midlertidig fjernet (jf. bestemmelsene i arbeidsmiljøloven om adgang til midlertidig ansettelse). Dette omtales mer detaljert senere i rapporten.

1.1 Data og metode

Fellesforbundets avdelinger i Trondheim (avdeling 762, 764, 765 & 768)⁴ og EFT⁵ gjennomførte en kartlegging av omfanget av innleie av arbeidskraft innen byggebransjen i Trondheim i 2023. Kartleggingen er en gjentakelse av en tilsvarende kartlegging i 2018.⁶ For å sikre sammenligning over tid, ble kartleggingen i 2023 gjennomført etter samme metode. Kartleggingene bygger på et opplegg som ble utviklet av fagforeninger innen

¹ Kristine Nergaard (2021). Omfanget av inn- og utleie i norsk arbeidsliv. Målemetoder og omfang. Fafo-notat 2021:17. Tall oppdatert per 2022.

² Se rapporten fra kartleggingen i 2018 for en kort gjennomgang av tallene. Kristine Nergaard (2019). Innleie i byggebransjen i Trondheim. Resultater fra en kartlegging høsten 2018. Fafo-rapport 2019:20

³ Se «Høringsnotat om endringer i arbeidsmiljøloven om fast ansettelse, midlertidig ansettelse i og innleie fra bemanningsforetak» fra Arbeids- og sosialdepartementet (datert 29. juni 2017) for en gjennomgang datagrunnlag og begrunnelser for å begrense omfanget av innleie innen bygg- og anleggsbransjen.

⁴ 762 Rørleggernes Forening, avdeling 764 Malernes Forening, avdeling 765 Trondheim og avdeling 768 Trondheim Bygning.

⁵ Elektroarbeidernes fagforening i Trøndelag, EL og IT Forbundet.

⁶ Se note 2.

byggebransjen i Oslo, der tillitsvalgte oppsøker byggeplassene og systematisk undersøker hvilke bedrifter som er til stede.⁷ Kartleggingene i Trondheim skiller seg imidlertid fra kartleggingen i Oslo-området ved at alle typer byggeplasser er kartlagt. I Oslo-området har undersøkelsene vært avgrenset til byggeplasser i regi av store entreprenører.

Fafo har systematisert og analysert dataene fra kartleggingene i Trondheim i 2018 og 2023, og skrevet denne rapporten.

Hvordan

Kartleggingen omfatter alle arbeidstakere og alle bedrifter på hver byggeplass. For hver kontrakt/oppdrag innhentet man informasjon om dette er en hovedentreprenør, en underentreprenør eller om det er innleie av arbeidskraft. I de to sistnevnte tilfellene ble det innhentet informasjon om hvem som er oppdragsgiver/innleier. Det blir også kartlagt hvilke faggrupper som jobbet på byggeplassen, samt hvordan arbeidstakerne fordelte seg på faglærte, lærlinger og ufaglærte. Opplysningene ble ført opp i et skjema (vedlegg 1).

Tilfeller av innleid arbeidskraft ble fulgt opp av et ekstra skjema (vedlegg 2). Her kartla man kjennetegn ved innleieferholdet, inkludert om utleier var et bemanningsselskap eller en produksjonsbedrift. Det ble stilt spørsmål for å kartlegge om dette er innleie som krever særskilt avtale, om innleiebedriften har tariffavtale med LO, om innleiebedriften har tillitsvalgte og om det er inngått avtale om bruk av innleide arbeidstakere. Det ble fylt ut ett skjema for hvert innleieferhold. Slike skjema ble fylt ut for innleie både fra bemanningsforetak og produksjonsbedrifter.

Kartleggingen

Trondheim ble i kartleggingen delt opp i ulike områder (soner), og fem av seks områder er kartlagt.⁸ Kartleggingen omfattet alle typer byggeplasser, både store byggeplasser og bygging og renovering av private boliger. Dette er en forskjell fra kartleggingene i Oslo-området, som omfattet byggeplasser i regi av store entreprenører.

Kartleggingen ble gjennomført av tillitsvalgte eller organisasjonsarbeidere i de fem fagforeningene som står bak undersøkelsen. De som hadde ansvaret for kartleggingen, kjørte rundt i sitt område gate for gate, noe som gjorde at de også fikk oversikt over bygging og oppussing av privatboliger. I alt ble 179 byggeplasser kartlagt. På disse var det 568 kontraktsrelasjoner i betydningen hovedentreprise, underentreprise, delt entrepriser eller et innleieferhold innenfor de faggruppene som kartleggingen omfatter.⁹ Størrelsen varierer mye, fra byggeplasser med 1 til 3 arbeidere, til store prosjekter med rundt hundre arbeidere. Oppdragene varierer også. Mange er små, men det er også eksempler på at én hovedentreprenør er inne med mer enn 40 egenansatte arbeidere.

⁷ Lotta Elstad i samarbeid med Boye Ullmann (2017). *Ulovlig innleie i byggebransjen i hovedstadsområdet våren 2017*.

⁸ Byåsen er ikke dekket noen av årene.

⁹ Antall nedtegnelser er 588 iden noen bedrifter hadde flere faggrupper tilstede, for eksempel at samme firma sto for både betongarbeid og tømmerarbeid. I tillegg kommer registreringer av kontrakter som omfatter faggrupper som ikke er tatt med i rapporteringen, se detaljer om dette nedenfor.

Sammenlignet med undersøkelsen i 2018, er det i 2023 langt flere byggeplasser med 1 til 2 arbeidere: 89 i 2023 mot 34 i 2018. Forskjellen er så stor at det er grunn til å anta at kartleggingen av de minste byggeplassene som ofte er private oppdrag, har vært grundigere i 2023. Betydningen for totalt antall byggere arbeidere er mindre, siden disse byggeplassene har få arbeidere til stede.

Kvalitet på data

I motsetning til hva som er vanlig, har Fafo ikke vært involvert i datainnsamlingen. Vi har fått oversendt skjemaene og tilrettelagt dem for analyse. Dette betyr at vi har gått igjennom alle skjemaene, og vurdert kvalitet og konsistens. Vårt inntrykk er at datamaterialet er konsistent og av god kvalitet. Skjemaene er fylt ut i henhold til instruksjonen, og det er sjelden at det mangler informasjon. Det er notert hvem som er oppdragsgiver, hovedentreprenør, underentreprenør og bemanningsforetak. Dette er selskaper vi gjenfinner i bedriftsregistrene. Vi har korrigert noen få skjemaer der det er åpenbart at man har krysset av i feil rute. I tillegg mangler noen av oppføringene informasjon om faggruppe for innleide. Vi har korrigert de tilfellene der det er åpenbart hvilken faggruppe det gjelder.

Det er i all hovedsak fylt ut skjema for kjennetegn ved innleie (skjema 2) i de tilfellene der det er krysset av for innleie i hovedskjemaet. Av om lag 100 innleieforhold som er oppført, mangler bare to skjema. Opplysningene om innleieforholdet er basert på kontakt med tillitsvalgt i innleieselskapet og er innhentet i etterkant av kartleggingen på byggeplassene. I mange tilfeller vil også de som samler inn informasjonen, kjenne bedriftene og vite om det er tariffavtale og tillitsvalgt i virksomheten.

1.2 Faggrupper/avgrensinger

Den detaljerte informasjonen i skjemaene gjør at vi kan se på innleie som andel av antall arbeidere innen ulike fag- og yrkesgrupper. Følgende fag¹⁰ er tatt med i analysene:

- Betongarbeid
- Blikk- og ventilasjonsarbeid
- Elektroarbeid
- Glass- og fasadearbeid
- Grunn-, rigg- og rivearbeid
- Malerarbeid
- Murerarbeid
- Rørarbeid
- Takarbeid
- Tømrerarbeid

Det er registrert 1900 arbeidstakere innen disse fagene i november 2023. I tillegg har vi tatt med noen arbeidstakere der vi ikke kjenner faggruppen. Vi har god grunn til å tro at dette er arbeidstakere i faggrupper som dekkes av undersøkelsen, blant annet gjelder

¹⁰ Stillas og renhold og enkelte andre registreringer som ikke faller inn under listen ovenfor er rapportert, men ikke tatt med. For kartleggingen i 2023 omfatter analysene nesten alle faggrupper som er rapportert inn.

dette innleide der innleier har sin hovedaktivitet innen tømring, betong eller andre faggrupper som omfattes av kartleggingen.

Tømrerarbeid er den klart største gruppen med 36 prosent av alle, mens grunn-, rigg- og rivearbeid, takarbeid, og glass- og fasadearbeid er de minste gruppene. Blikk- og ventilasjonsarbeid og glass- og fasadearbeid var ikke med i rapporteringen i 2018, Denne typen oppdrag ble imidlertid kartlagt også i 2018, og vi inkluderer i hovedsak disse gruppene når vi sammenligner 2023 og 2018. Det betyr at tallene for 2018 vil avvike noe fra det som opprinnelig ble rapportert.

Tabell 1 Kartleggingen – antall oppføringer (kontraktrelasjoner) og antall arbeidstakere. Byggeplasser i Trondheim november 2023.

	Antall oppføringer	Antall arbeidstakere
Betongarbeid	49	227
Blikk- og ventilasjonsarbeid	55	112
Elektroarbeid	86	294
Glass- og fasadearbeid	17	41
Grunn-, rigg- og rivearbeid	19	57
Malerarbeid	48	136
Murerarbeid	31	80
Rørarbeid	60	203
Takarbeid	21	49
Tømrerarbeid	181	701
Ikke oppgitt eller flere faggrupper	21	45
Alle	588	1945
Faggrupper som ikke inngår i rapporteringen	16	28

1.3 Størrelsen på byggeplassene

I Trondheim har fagforeningene kartlagt innleie på så vel små som store byggeplasser både i 2018 og 2023. På 60 prosent av byggeplassene som ble kartlagt i 2023,¹¹ var det færre enn fem arbeidere til stede. Kartleggingen omfattet ti store byggeplasser med 50 eller flere arbeidere til stede, mens det er registrert 30 mellomstore byggeplasser med 10 til 49 arbeidere. Av de 1945 arbeiderne som var til stede da kartleggingen ble gjort, befant 37 prosent seg på en stor byggeplass, mens 10 prosent er på små byggeplasser med 1 til 4 arbeidere.

Sammenlignet med 2018, er det registrert flere små byggeplasser i 2023. I 2018 var 51 prosent av byggeplassene små. I 2023 var 60 prosent av de kartlagte byggeplassene

¹¹ Vi ser her på byggeplasser med de ti faggruppene som er oppgitt ovenfor.

små. Det er imidlertid ikke noen stor andel av arbeiderne som jobber på de minste byggeplasser. Vi tror likevel at kartleggingen i 2023 har fanget opp noen flere av de alle minste byggeplassene som er privatboliger med 1 eller 2 arbeidere til stede. Sammenlignet med 2018, er det litt færre som jobber på de største byggeplassene i 2023. Dette forklares med at det i 2018 var et par svært store byggeplasser i Trondheim, blant annet Britannia Hotel med nesten 200 arbeidere involvert. I 2023 hadde den største byggeplassen drøye 100 arbeidere. Hovedbildet er likevel at fordelingen av arbeidstakerne på små og store arbeidsplasser er noenlunde lik de to årene.

Tabell 2 Størrelse på byggeplassene målt ved byggeplasser og arbeidstakere på byggeplassene. Antall og andel. Byggeplasser i Trondheim november 2023.

	Byggeplasser		Arbeidstakere	
	Antall	Andel	Antall	Andel
1 til 4	107	60	202	10
5 til 9	32	18	203	10
10 til 19	11	6	166	9
20 til 49	19	11	657	34
50 eller flere	10	6	717	37
Alle	179	100	1945	100

2 Innleie av arbeidskraft

2.1 Andel innleide

Sentrale spørsmål for undersøkelsen i 2023 er hvor høy andelen innleide arbeidstakere er på byggeplasser i Trondheim og hvordan innleide fordeler seg på innleie fra bemanningsforetak og produksjonsbedrift. Siden kartleggingen i 2019 er reglene for innleie av arbeidskraft fra bemanningsselskap endret. For byggebransjen er det særlig bestemmelser knyttet til innleie etter avtale med tillitsvalgt som er viktig. Innleie krever nå skriftlig og tidsbegrenset avtale med tillitsvalgt fra en fagforening med innstillingsrett. Det er fortsatt lov å leie inn arbeidstakere i forbindelse med vikariater, men innleiebedriften kan ikke lengre benytte begrunnelsen at arbeidet er av midlertidig karakter (arbeidsmiljøloven § 14-9 (1) bokstav a). Denne endringen gjelder fra 1. april 2023. Undersøkelsene av innleie i byggebransjen, både de som er gjennomført av byggforeningene i Oslo-området og kartleggingen i Trondheim i 2018, tyder imidlertid på at innleien har vært av en type som krever avtale med tillitsvalgt. I tillegg til regelendringene, er konjunktursituasjonen i byggebransjen en annen i 2023 enn i 2018. Lavere aktivitet i byggebransjen vil mest sannsynlig påvirke bruken av innleid arbeidskraft, sammenlignet med 2018.

Vi starter med å se på hvordan arbeidstakerne på byggeplasser i Trondheim fordeler seg mellom ansatt hos hovedentreprenør, ansatt hos underentreprenør og innleid per november 2023. Kartleggingen viser at 36 prosent er ansatt hos hovedentreprenør, 50 prosent er ansatt hos en underentreprenør, mens 13 prosent er innleid. Tallene for innleie omfatter også produksjonsinnleie, det vil si innleie av arbeidskraft fra en produksjonsbedrift. I 2023 fordeler de innleide seg noenlunde likt mellom de to typene innleie, med en liten overvekt på innleie fra bemanningsselskap.¹²

Om lag 7 prosent av arbeidskraften på byggeplasser i Trondheim er innleide arbeidstakere fra bemanningsforetak per november 2023. Dette er en klar nedgang fra samme måned i 2018. Da var 12 prosent av arbeiderne på byggeplassene innleid fra et bemanningsselskap. Tallene for omfang av innleie i 2018 ville blitt 20 prosent hvis vi hadde inkludert de to faggruppene som ikke var tatt med i denne kartleggingen (blikk- og ventilasjonsarbeid og glass og fasadearbeid). Dette bekrefter at det er en klar nedgang i omfanget av innleie fra bemanningsselskap på byggeplasser i Trondheim. Andelen arbeidstakere som er innleid fra en annen produksjonsbedrift ligger på 6 prosent begge år (tabell 3 og figur 1).

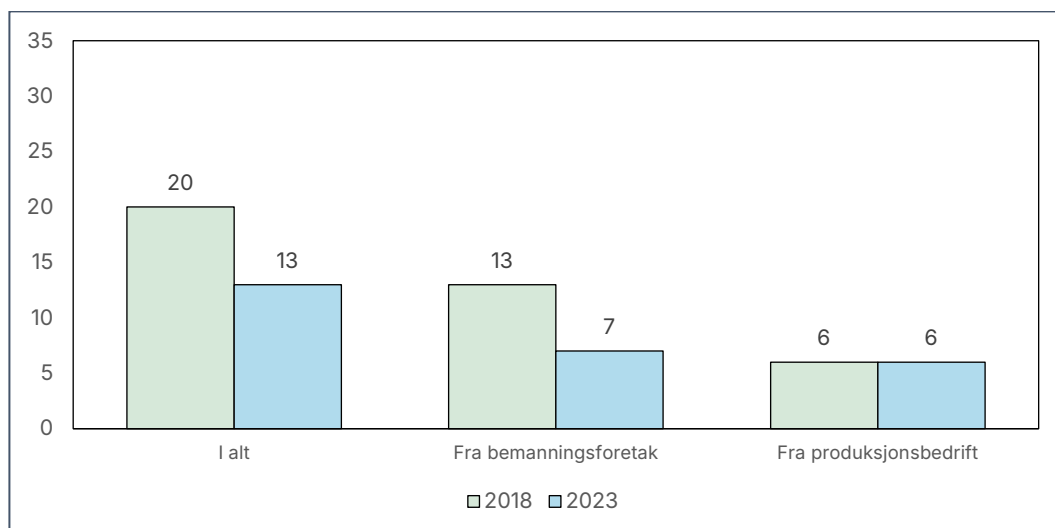
¹² Vi har gruppert selskapene etter om de er bemanningsforetak eller ikke. I 2023 ble det spurt om dette i kartleggingen.

Tabell 3 Antall og andel (prosent) arbeidere etter type kontraktsforhold. Byggeplasser i Trondheim november 2023 og 2018.

	2023		2018	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Hovedentreprenør	696	36	625	32
Underentreprenør	979	50	936	48
Innleid fra bemanningsforetak eller annen produksjonsbedrift	253	13	383	20
– Innleie fra bemanningsforetak	139	7	261	13
– Innleie fra produksjonsbedrift	114	6	122	6
Alle	1945	100	1944	100

For 2018 er blikk- og ventilasjon og glass- og fasadearbeid tatt med. Tallet avviker dermed noe fra forrige rapport.

Figur 1 Andel innleide på byggeplasser i Trondheim 2018 og 2023 (samme bransjer)

For 2018 er blikk- og ventilasjon og glass- og fasadearbeid tatt med. Tallet avviker dermed noe fra forrige rapport.

De tre største bemanningsforetakene – målt ved antall arbeidere på byggeplasser i Trondheim – er følgende:

- Adecco
- Consentra
- Eterni Norge

Andre bemanningsforetak som brukes av flere innleiere er:

- Gråkallen Bygg og Utleie
- Stolt Bemanning

Det var registrert innleie fra i alt 21 bemanningsforetak i kartleggingen i 2023. Dette er samme antall selskaper som i 2018. Disse 21 selskapene hadde fra 1 til 47 arbeidere til sammen på byggeplassene som ble kartlagt i november 2023. De fleste av de 21 selskapene hadde 1 til 4 arbeidstakere på byggeplassene.

2.2 Etter faggruppe

Vi ser så på hvordan kontraktsforholdene varierer mellom de ulike faggruppene (tabell 4). Andelen innleide er høyest innen blikk- og ventilasjonsarbeid (23 prosent). For tømmerarbeid er andelen innleide 13 prosent, mens den er 11 prosent for betongarbeid. For betongarbeid og tømmerarbeid er andelen innleide om lag 10 prosentpoeng lavere enn i 2018. Den laveste andelen innleide finner vi innen elektroarbeid, rørarbeid, malerarbeid og murerarbeid.

Tabellen viser at hovedentreprenør ofte utfører tømmerarbeid og betongarbeid, mens andre oppgaver vanligvis utføres av en underentreprenør. Dette avspeiler en vanlig arbeidsdeling innen byggebransjen, der elektroarbeid, rørarbeid, murerarbeid og malerarbeid ofte utføres som underentreprise.

Tabell 4 Arbeidstakere etter type kontraktsforhold og faggruppe. Antall og prosent. Byggeplasser i Trondheim november 2018.

	Ansatt hos hovedentreprenør	Ansatt hos underentreprenør	Innleid	Alle
Antall arbeidere				
Betongarbeid	143	59	25	227
Blikk- og ventilasjonsarbeid	13	73	26	112
Elektroarbeid	29	238	21	288
Glass- og fasadearbeid	2	25	14	41
Grunn-, rigg- og rivearbeid	11	29	17	57
Malerarbeid	10	121	5	136
Murerarbeid	11	65	3	79
Rørarbeid	20	166	12	198
Takarbeid	12	35	2	49
Tømmerarbeid	445	158	94	697
Alle	696	979	254	1929
Prosent				
Betongarbeid	63	26	11	100
Blikk- og ventilasjonsarbeid	12	65	23	100
Elektroarbeid	10	83	7	100
Glass- og fasadearbeid	FÅ			
Grunn-, rigg- og rivearbeid	FÅ			
Malerarbeid	7	89	4	100
Murerarbeid	14	82	4	100
Rørarbeid	10	84	6	100
Takarbeid	FÅ			
Tømmerarbeid	64	23	13	100
Alle	36	51	13	100

I noen få tilfeller er det ikke oppgitt faggruppe. Disse er ikke tatt med i tabellen. Antall arbeidstakere er derfor litt lavere enn i tabell 3.

Vi ser også på om de innleide arbeidstakerne kommer fra et bemanningsforetak eller fra en produksjonsbedrift (tabell 5). Innen tømrerarbeid kommer 9 prosent av arbeiderne fra et bemanningsselskap, og innleie fra bemanningsselskaper er klart mer vanlig enn innleie fra produksjonsbedrifter. For betongarbeid og blikk- og ventilasjonsarbeid er andelen innleide fra bemanningsselskap 5-6 prosent. Blant de større fagene, er andelen innleide fra bemanningsforetak lavest innen malerarbeid, murerarbeid og elektroarbeid med 2 til 4 prosent.

Innleie fra produksjonsbedrift er vanligst innen blikk- og ventilasjonsarbeid (17 prosent), mens 6 til 7 prosent av arbeiderne innen betongarbeid og elektroarbeid er innleid fra en produksjonsbedrift.

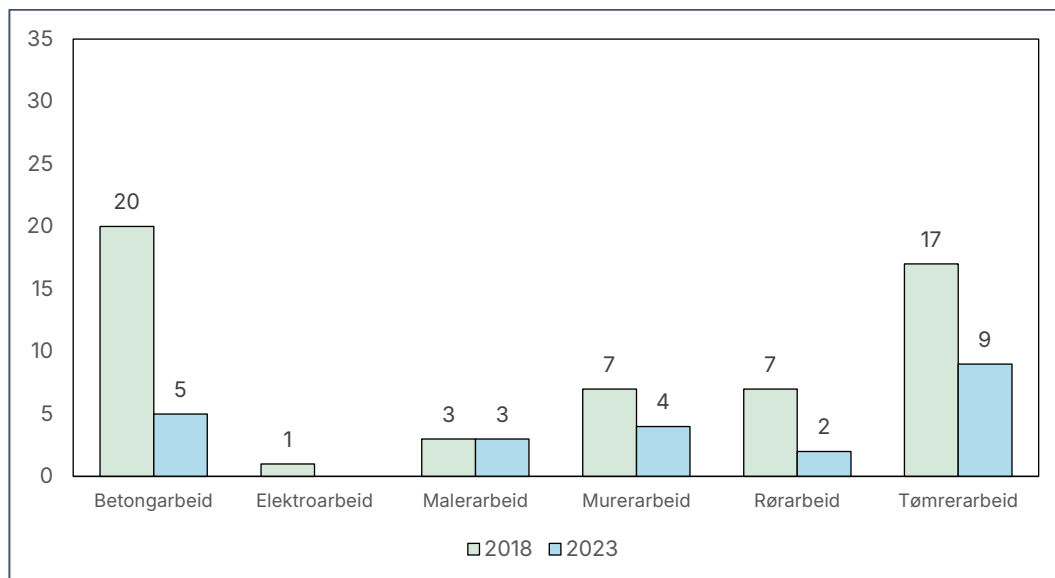
Tabell 5 Innleide arbeidere etter type innleie. Prosent. Byggeplasser i Trondheim november 2023.

	Innleide i alt	Fra bemanningsforetak	Fra produksjonsbedrift
Betongarbeid	11	5	6
Blikk- og ventilasjonsarbeid	23	6	17
Elektroarbeid	7	0	7
Glass- og fasadearbeid	FÅ		
Grunn-, rigg- og rivearbeid	FÅ		
Malerarbeid	4	3	1
Murerarbeid	5	4	1
Rørarbeid	6	2	3
Takarbeid	FÅ		
Tømrerarbeid	13	9	4
Alle	13	7	6

Når vi sammenligner 2018 og 2023, finner vi en nedgang i innleie fra bemanningsselskap innen de faggruppene som hadde høyeste andel innleide i 2018. Dette gjelder særlig betong- og tømrerarbeid.¹³ Andelen innleide fra produksjonsbedrift er mer stabil, men dette vises ikke i figuren.

¹³ Det er også en betydelig nedgang innen blikk- og ventilasjonsarbeid. Her er vi noe usikre på tallene fra 2018, og faggruppen er derfor ikke tatt med i figur 2.

Figur 2 Andel innleide fra bemanningsforetak etter faggruppe. 2018 og 2023.

2.3 Fagarbeidere og lærlinger

Et tema som har opptatt byggebransjen over lengre tid, er behovet for å sikre nåværende og framtidig kompetanse gjennom å rekruttere tilstrekkelig med lærlinger, og ved å ha høy andel fagarbeidere. I kartleggingen på byggeplassene så man både i 2023 og i 2018, på fordelingen mellom fagarbeidere, lærlinger og ufaglærte.

Vi ser først på fordelingen av fagarbeidere, lærlinger og ufaglærte blant de som er direkteansatt, det vil si de som enten arbeider hos hovedentreprenør eller underentreprenør (tabell 6). I alt er 69 prosent oppgitt å være fagarbeidere, men 13 prosent er lærlinger. De resterende 18 prosent er gruppert som ufaglærte. Andelen fagarbeidere/lærlinger er høyest innen elektroarbeid og rørarbeid. Her er det nesten ikke registrert noen ufaglærte i kartleggings skjemaene. Andelen ufaglærte er høyest innen blikk- og ventilasjonsarbeid, murerarbeid og malerarbeid, med drøye 30 prosent ufaglærte. Andelen faglærte og andelen lærlinger er om lag den samme sett under ett. I 2023 er det imidlertid en høyere andel faglærte innen betongarbeid sammenlignet med 2018. Andelen lærlinger er høyest innen elektroarbeid og rørarbeid.

Tabell 6 Arbeidstakere ansatt hos hovedentreprenør eller underentreprenør etter type fagutdanning. Antall og andel i prosent. Byggeplasser i Trondheim november 2023.

	Fagarbeidere	Lærlinger	Ufaglærte	Alle	Andel fagarbeidere	Andel lærlinger	Andel ufaglærte
Betongarbeid	141	17	42	200	71	9	21
Blikk- og ventilasjonsarbeid	43	11	30	84	51	13	36
Elektroarbeid	190	66	4	260	73	25	2
Glass- og fasadearbeid	5	0	18	23	FÅ		
Grunn-, rigg- og rivearbeid	21	3	6	30	FÅ		
Malerarbeid	77	12	40	129	60	9	31

	Fag- arbeidere	Lærlinger	Ufag- lærte	Alle	Andel fagarbeidere	Andel lærlinger	Andel ufaglærte
Murerarbeid	41	10	24	75	55	13	32
Rørarbeid	133	38	4	175	76	22	2
Takararbeid	30	2	12	44	68	5	27
Tømrerarbeid	444	52	105	601	74	9	17
Alle	1127	212	286	1625	69	13	18
Alle 2018	1088	184	289	1561	70	12	18

I noen få tilfeller er det ikke oppgitt faggruppe. Disse er ikke tatt med i tabellen. Antall arbeidstakere og antall innleide er derfor litt lavere enn i tabell 3. Tallene for 2018 inkluderer også glass- og fasadearbeid og blikk- og ventilasjonsarbeid.

Fordelingen blant de som jobber som innleide vises i tabell 7. Om lag halvparten av de innleide arbeidstakerne er oppført som ufaglærte. Det er flest ufaglærte blant de som leies inn fra bemanningsforetak, mens to av tre innleide fra produksjonsbedrift er fagarbeidere. Vi finner ikke mange lærlinger blant innleide, heller ikke blant de som leies inn fra produksjonsbedrifter.

I en del tilfeller er status for fagutdanning ikke oppgitt. Dette peker i retning høyere andel ufaglærte blant innleide fra bemanningsforetak, mens andelen faglærte kan være noe høyere blant de som leies inn fra produksjonsbedrift. I såfall kan man anta at innleide fra produksjonsbedrift ikke skiller seg vesentlig fra direkteansatte når det gjelder andel fagarbeidere.

Det er høyere andel fagarbeidere blant de innleide i 2023 enn i 2018. Dette skyldes at en større andel av de innleide kommer fra produksjonsbedrifter.

Tabell 7 Innleide arbeidstakere etter fagutdanning. Antall og andel i prosent. Byggeplasser i Trondheim november 2023.

	Bemanningsforetak		Produksjonsutleie		Alle	
	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel
Fagarbeidere	13	10	66	57	79	31
Lærlinger	0	0	4	3	4	2
Ufaglærte	93	69	28	24	123	49
Ikke oppgitt	29	21	18	16	47	19
Alle	135	100	116	100	253	100

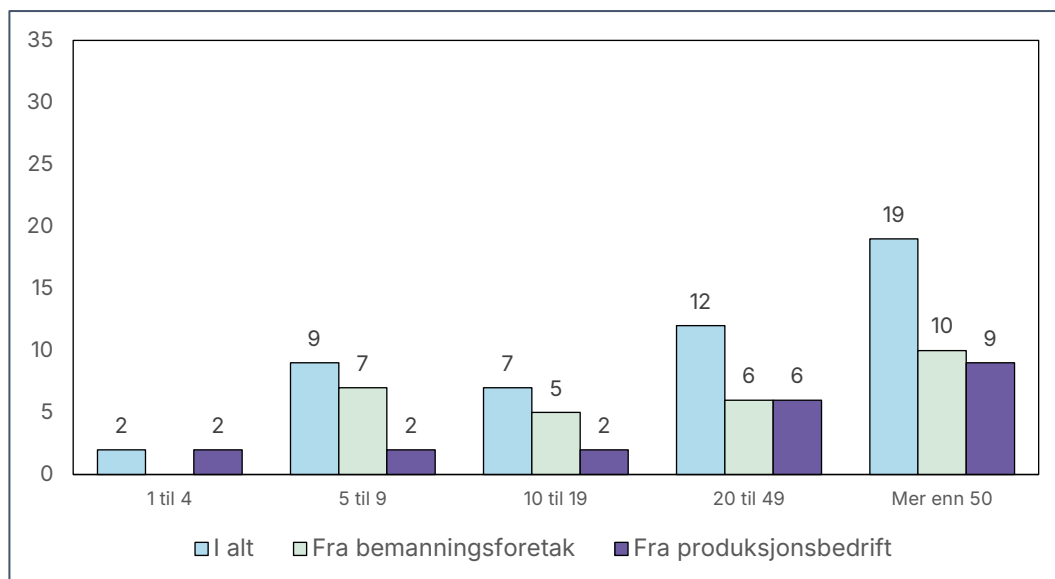
I en del tilfeller er det ikke oppgitt faggruppe. Disse er ikke tatt med i tabellen. Antall arbeidstakere og antall innleide er derfor litt lavere enn i tabell 3.

2.4 Størrelse på byggeplassen

Vi vil også undersøke om andel innleide varierer mellom små og store byggeplasser. Byggeplassene grupperes etter størrelse og vi ser på om andelen innleide arbeidstakere

varierer etter byggeplassenes størrelse. Figur 3 viser at andelen innleide, som andel av alle på byggeplassen, er lavest på de små byggeplassene og høyest på de største byggeplassene. Der er likevel ikke slik at andelen innleide øker med byggeplassens størrelse. Forskjellene mellom ganske små og litt større byggeplasser er ikke store. Figuren viser også andelen innleide fra bemanningsforetak. På de minste byggeplassene finner vi nesten ikke denne typen innleide. På de største arbeidsplassene kommer 10 prosent av de som jobber der fra et bemanningsforetak. Innleide fra produksjonsbedrifter, befinner seg stort sett på de store byggeplassene.

Figur 3 Prosent innleide etter byggeplassens størrelse (antall arbeidstakere til stede ved kartleggingen). Byggeplasser i Trondheim november 2023. Antall byggeplasser = 179.

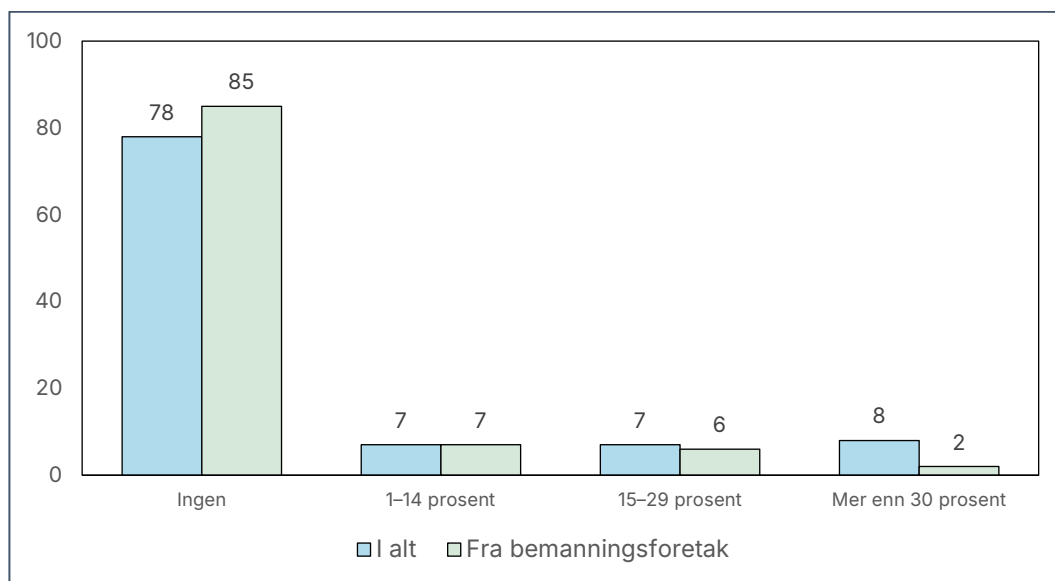
Sammenligner vi med 2018, er det særlig på byggeplasser med 10 til 49 arbeidere at andelen innleide har gått ned. Det er også en nedgang for de minste byggeplassene, men dette kan ha noe med utvalget å gjøre, jf. at det i 2023 var flere byggeplasser med kun én eller to arbeidere til stede. Det er ikke noen forskjeller mellom de to kartleggingene i andelen innleide fra produksjonsbedrifter.

2.5 Andel innleide per byggeplass

Det er stor forskjell mellom byggeplassene i antall og andel innleide arbeidstakere. Av de 179 byggeplassene som ble kartlagt i 2023, hadde 78 prosent (140 byggeplasser) ingen innleide arbeidstakere, mens 8 prosent (15 byggeplasser) hadde mer enn 30 prosent innleide (figur 4). Hvis vi bare ser på innleide fra bemanningsforetak, har 85 prosent av byggeplassene ingen slike innleide.

Andel byggeplasser uten innleide var lavere i 2018. Dette skyldes antakelig både nedgangen i innleide, og at det i kartleggingen fra 2023 var flere byggeplasser med 1 eller 2 arbeidere tilstede.

Figur 4 Byggeplasser fordelt etter hvor stor andel av arbeidstakerne som er innleide. Antall byggeplasser = 179. Prosent. Byggeplasser i Trondheim november 2023.

2.6 Andel innleide og sysselsetting i innleiebedriftene

Kartleggingen viser også hvor mange egne ansatte innleiebedriftene har på byggeplassene og hvor mange arbeidstakere de leier inn. Her begrenser vi oss til de byggeplassene der innleiebedriften har egne ansatte samtidig som de bruker innleide arbeidstakere. For 2023 viser kartleggingen at innleiebedriftene har i underkant av 500 egne ansatte og leier inn 253. Det vil si at på disse byggeplassene, har innleiebedriftene en fordeling på om lag en tredjedel innleide og to tredjedeler egne ansatte (tabell 8). Dette er samme fordeling som i 2018.

Vi har ikke tatt med innleiebedriftenes egne ansatte på byggeplasser der de ikke benytter innleie. Det betyr at innleiebedriftene vil ha flere personer i arbeid enn det vi ser av tabell 8. Hadde vi tatt med alle ansatte i innleiebedriftene som var i arbeid i november 2023 uansett om disse var på en byggeplass med innleide eller ikke, ville andelen innleide blitt mye lavere. Dataene muliggjør ikke en slik beregning.

Tabell 8 Antall egne ansatte og antall innleide i innleiebedrifter. Kun byggeplasser der det benyttes innleie. Byggeplasser i Trondheim november 2023

	Antall	Andel
Egne ansatte	486	66
Innleide	246	34
I alt	732	100

3 Kjennetegn ved innleieferholdet

I undersøkelsen er kjennetegn ved selve innleieferholdet kartlagt i et eget skjema. Det ble fylt ut ett skjema for hvert selskap som var til stede på byggeplassen med innleide arbeidstakere. Blant annet ble det innhentet opplysninger om følgende forhold:

- Krever innleien avtale med tillitsvalgte?
- Har innleiebedriften tariffavtale og tillitsvalgt?
- Inngås det avtale om innleien?
- Hvordan følger tillitsvalgte i innleiebedriften opp innleide arbeidstakere?

3.1 Krever innleien særskilt avtale?

I henhold til arbeidsmiljølovens bestemmelser (§ 14-12, Innleie fra virksomhet som har til formål å drive utleie (bemanningsforetak)) kan innleie av arbeidskraft fra bemanningsforetak kun skje i de tilfellene der arbeidsmiljøloven åpner for midlertidig ansettelser (§ 14-9 første ledd bokstav b til e), det vil i hovedsak si hvis det er behov for en vikar på grunn av fravær hos bedriftenes egne ansatte. Ved forrige kartleggingen, var det også tillatt å leie inn når arbeidet var av midlertidig karakter (§ 14-9 første ledd bokstav a). Bestemmelsene var dermed ulike i 2018 og 2023.

Hvis en virksomhet ønsker å benytte innleie uten at kravene til midlertidig (tidsbegrenset) ansettelse er til stede (for 2023, der det ikke dreier seg om et vikariat), må det avtales med de tillitsvalgte under gitte bestemmelser (§ 14-12 (2)). Per november 2023 kan denne typen innleie kun skje hvis bedriften er bundet av tariffavtale med en fagforening eller forbund med innstillingsrett, for eksempel Fellesforbundet eller EL og IT Forbundet. I tillegg må de tillitsvalgte representere et flertall av arbeidstakerne innen den kategorien arbeidstakere som innleien gjelder. Det skal videre inngås skriftlig avtale om tidsbegrenset innleie.

Produksjonsinnleie omfattes av en annen bestemmelse i arbeidsmiljøloven (§ 14-13 Innleie fra virksomhet som ikke har til formål å drive utleie). Slik innleie skal drøftes med tillitsvalgte. Hvis innleien omfatter mer enn 10 prosent av de ansatte hos innleier, skal det inngås skriftlig avtale.

I kartleggingen fra 2018 ble det stilt spørsmål for å kartlegge om innleien var av en slik karakter at arbeidsmiljølovens bestemmelser åpnet for innleie uten avtale, eller om avtale med tillitsvalgt var påkrevd. Undersøkelsen hadde fire spørsmål (indikatorer) som hver for seg eller i fellesskap kunne peke i retning av at innleien ikke krevde avtale etter reglene som gjaldt per november 2018. Det ble ikke gjort noen endringer av spørsmålene fra forrige kartlegging, selv om kun én av indikatorene – innleie for å dekke opp om fravær -- er aktuelle etter dagens regelverk.

Indikatorer brukt i kartleggingen fra 2018

Er de innleide vikar for fast ansatte?

Utfører de innleide arbeid på innleiebedriftens fagområder?

Utfører de innleide arbeid som ikke er en del av kontraktarbeidene?

Har innleiebedriften egne ansatte til å utføre samme arbeid?

Kartleggingen i 2023 viser at innleie innen bygg i liten grad skyldes fravær av innleiebedriftens egne ansatte:

- I tre av 96 tilfeller oppgis det at de innleide helt eller delvis er vikarer for fast ansatte.

De øvrige indikatorene som ble benyttet i rapporteringen fra kartleggingene i 2018, er ikke lengre relevante etter dagens bestemmelser om når en virksomhet kan leie inn arbeidskraft. Indikatorene kan likevel gi et bilde av om innleie brukes for arbeid som skiller seg fra det som bedriftens egne ansatte utfører, eller om det kommer i tillegg til det kontraktsfestede arbeidet. Svarene som ble brukt i kartleggingen fra 2018 fordeler seg som følger:

- I tre av 96 tilfeller oppgis det at de innleide utfører arbeid *utenfor* innleiebedriftens fagområder.
- I ni av 96 tilfeller oppgis det at de innleide utfører arbeid som ikke er del av kontraktarbeidet innleiebedriften har påtatt seg..
- I sju av 96 tilfeller oppgis det at innleiebedriften ikke har egne ansatte som utfører samme arbeid som de innleide.

I all hovedsak tyder svarene i på at de innleide utfører samme typen arbeid som innleiebedriftens egne ansatte, og at de heller ikke er vikarer eller utfører oppgaver som faller utenom det som er kontraktfestet.

I tabell 9 har vi undersøkt hvor mange tilfeller i kartleggingen der man har krysset av for minst én av de fire indikatorene som før 1. januar 2019 kunne tyde på at særlig avtale ikke var påkrevd. Tabellen viser at innleie innen bygg i all hovedsak krever avtale og at det i et stort flertall av tilfellene er samme type arbeid som utføres av innleiebedriftens egne ansatte.

Tabell 9 Indikatorer på om avtale om innleien ikke er nødvendig ut fra regelverket før 1.4 2023 (minst én av fire) eller ikke. Antall skjema = 95. Byggeplasser i Trondheim november 2023.

	Vikar for noen som er fraværende (Antall)	En eller flere indikatorer (Antall)	En eller flere indikatorer (Andel)
Innleie fra bemanningsforetak	2	14	26
Innleie fra produksjonsbedrift	1	8	19
Alle	3	22	23

Se boks for indikatorene

3.2 Tariffavtale

I kartleggingen er det registrert om innleiebedriften har tariffavtale eller ikke. I 2023 hadde 65 av 97 innleiebedrifter (67 prosent) tariffavtale med et LO-forbund. Blant de som leide inn arbeidstakere fra et bemanningsforetak, var andelen 73 prosent (40 av 55 innleiebedrifter). Dette er en klar endring fra kartleggingen i 2018, da drøyt halvparten av innleiebedriftene hadde tariffavtale med LO (tabell 10)¹⁴. Endringen er særlig markant når det gjelder innleie fra bemanningsforetak.

Tabell 10 Innleiebedrifter med og uten tariffavtale. Antall skjema=96. Antall og prosent. Byggeplasser i Trondheim november 2023 og 2018

	2023			2018		
	Innleide fra bemanningsforetak	Innleide fra produksjonsbedrift	Alle	Innleide fra bemanningsforetak	Innleide fra produksjonsbedrift	Alle
Tariffavtale med LO	40	25	65	32	23	55
Ikke tariffavtale med LO	15	17	32	31	19	50
Bedriftsintern avtale				1	1	2
Alle	55	42	97	63	42	105
Andel innleiebedrifter med tariffavtale med LO	73	60	67	51	55	52

Mønstret er det samme når vi ser på antall innleide arbeidere i stedet for antall innleieforhold. Tabell 11 viser at 73 prosent befinner seg i en innleiebedrift med tariffavtale. For innleie fra bemanningsforetak er andelen 77 prosent. I 2018 var de tilsvarende tallene 42 prosent (alle innleide) og 43 prosent (innleie fra bemanningsforetak). Også for produksjonsinnleie, er innleier i 2023 langt oftere en tariffbedrift.

¹⁴ I noen få tilfeller er opplysningene om tariffavtale fra skjemaet rettet opp i etterkant. Dette gjelder for seks innleiebedrifter i 2018 og 8 bedrifter i 2023

Tabell 11 Innleide arbeidstakere etter om innleiebedriften har tariffavtale med LO eller ikke. Antall arbeidstakere og andel. Byggeplasser i Trondheim november 2023 og 2018.

	2023			2018		
	Innleide fra bemanningsforetak	Innleide fra produksjonsbedrift	Alle	Innleide fra bemanningsforetak	Innleide fra produksjonsbedrift	Alle
Tariffavtale med LO	107	78	185	92	46	138
Ikke tariffavtale med LO	31	36	67	124	67	191
Alle	138	114	252	216	113	329
Andel innleide der innleiebedriften har tariffavtale med LO	78	68	73	43	41	42

I noen få tilfeller er det ikke oppgitt om det er tariffavtale med LO eller ikke. Disse er ikke tatt med i tabellen. Antall innleide er derfor litt lavere enn i tabell 3.

3.3 Avtaler om innleie

Kartleggingen omfattes også spørsmål om det inngås avtale om innleien. Det er 40 tilfeller der en tariffbedrift leier inn arbeidstakere fra et bemanningsforetak. I 25 tilfeller er det inngått avtale, i 9 tilfeller oppgis det at det ikke er inngått avtale, mens svar mangler i de øvrige 6. Det kan være inngått avtaler som ikke fanges opp av kartleggingen, men kartleggingen peker uansett i retning at det fortsatt mangler avtale i en del tilfeller. Hvis vi tar som utgangspunkt at alle avtaler er fanget opp i kartleggings skjemaene, utgjør innleieforhold de en tariffbedrift har avtale drøye halvparten av innleien fra bemanningsforetak i 2023. Avtale om innleie er likevel vanligere enn det man fant i 2018. Da var det kun 7 tilfeller der tillitsvalgte i innleiebedriften kunne bekrefte at det var inngått avtale om innleien. I tabell 12 er innleide fra bemanningsforetak fordelt etter om innleieforholdet er omfattet av tariffavtale og avtale med tillitsvalgt om innleie. Tabellen er prosentuert etter antall innleide arbeidstakere, ikke antall kontraktsforhold.

Tabell 12. Innleie fra bemanningsselskap etter om det er inngått avtale med tillitsvalgt om innleien og etter om innleien skjer fra en bedrift med tariffavtale med et LO-forbund eller ikke. Antall arbeidstakere og andel i prosent. Byggeplasser i Trondheim november 2023 og 2018.

	2023		2018	
	Antall arbeidstakere	Andel arbeidstakere	Antall arbeidstakere	Andel arbeidstakere
Tariffbedrift med avtale om innleie	66	55	36	15
Tariffbedrift uten avtale om innleie	24	20	85	35
Bedrift uten tariffavtale	31	26	122	50
Med avtale om innleie		-	5	2
I alt	118	100	243	100
Mangler opplysninger	20		18	

I noen tilfeller er det ikke svart på spørsmålene om tariffavtale og avtale med tillitsvalgt om innleien. Antall innleide er derfor litt lavere enn i tabell 3. For 2018 er innleide innen glass- og fasadearbeid og blikk- og ventilasjonarbeid inkludert.

Det inngås også avtale med tillitsvalgte om produksjonsutleie. I 16 av 25 tilfeller der bedriften har tariffavtale med LO, bekrefter tillitsvalgt at slik avtale er inngått, mens det er krysset av for nei i 5 tilfeller. I de øvrige mangler opplysninger. Vi har ikke informasjon om i hvilke tilfeller omfanget av innleie fra produksjonsbedrift er så stort at avtale er påkrevd. Også for produksjonsinnleie er avtale om innleien vanligere i 2023 enn i 2018.

Det ble undersøkt om tillitsvalgte kontrollerer lønns- og arbeidsvilkår og om tillitsvalgt er presentert for de innleide arbeidstakerne. Her fordeler svarene seg grovt sett omtrent likt på ja og nei. Samtidig er det en del som svarer vet ikke fordi de ikke har fått informasjon, noe som kan tyde på at nei-andelen ville blitt høyere. Sammenlignet med 2018, er det i 2023 flere som sier at lønn og arbeidsvilkår er kontrollert og/eller at den tillitsvalgte er presentert for de innleide. Det er ingen tilfeller av at tillitsvalgte har bistått de innleide i forbindelse med klager på lønns- og arbeidsforhold eller forhandlinger. Det er noe vanligere i 2023 at uorganiserte har fått tilbud om medlemskap i Fellesforbundet eller EL og IT Forbundet.

Tabell 13. Oppfølging av innleie fra tillitsvalgte i innleiebedriften. Innleiebedrifter med tariffavtale med LO. Antall oppføringer (innleieforhold). 2023 og 2018.

	2023		2018	
	Ja	Ja, innleie fra bemanningsforetak	Ja	Ja, Innleie fra bemanningsforetak
Har de tillitsvalgte bekreftet at det er skrevet avtale med dem om innleien?	41	25	15	7
Har de tillitsvalgte kontrollert lønns- og arbeidsvilkårene til de som er innleid?	27	17	14	8
Har de tillitsvalgte blitt presentert for de innleide arbeidstakerne?	23	22	14	8
Har de tillitsvalgte håndtert klagemål på lønn eller annet for de innleide?	0	0	1	1
Har de tillitsvalgte bistått de innleide i forhandlinger med bemanningsforetaket?	0	0	2	2
Har de tillitsvalgte tilbudt uorganiserte innleide medlemskap i FF/EL&IT?	15	6	5	3
Antall svar i denne delen av skjemaet (tariffbedrifter)	60	37	59	38

De øvrige har sagt nei, vet ikke eller ikke oppgitt noe svar.

4 Avsluttende kommentarer

Tidligere undersøkelser av arbeidsinnleie innen bygg og industri har vist at dette i hovedsak er innleie som krever avtale med tillitsvalgt, men at kravet om avtale ofte ikke følges opp.¹⁵ Dette var også konklusjonen fra kartleggingen innen byggebransjen i Trondheim i 2018. Kartleggingen i 2023 viser betydelige endringer i hvordan innleiebedriftene og tillitsvalgte håndterer innleien.

For det første står bedrifter med tariffavtale for en større del av innleien fra bemanningsforetak. Tariffbedrift sto i 2023 for anslagsvis 78 prosent av innleie fra bemanningsforetak, målt ved antall arbeidere. I 2019 var det tilsvarende tallet 50 prosent. I 2023 sto tariffbedrift med avtale om innleie for 55 prosent av innleien fra bemanningsforetak, målt ved antall innleide personer. I 2018 var det tilsvarende tallet 15 prosent.

For det andre er avtaler om innleien mer vanlig. Dette gjelder generelt, men også om vi bare ser på innleie fra bemanningsforetak. Det peker i retning at bedriftene og de tillitsvalgte i større grad har fått på plass rutiner for slike avtaler. Det er likevel en god del tilfeller der tillitsvalgt sier nei eller der man konkluderer med vet ikke. Med andre ord, det synes fortsatt å være en jobb å gjøre når det gjelder å få på plass avtaler om innleie.

For det tredje ser det ut at tillitsvalgte og arbeidsgivere i innleiebedriften er noe mer aktive med å følge opp innleieforholdene. Det er vanligere at tillitsvalgte presenteres for de innleide, og det er blitt vanligere at tillitsvalgte kontrollerer lønns- og arbeidsvilkårene til de som er innleid.

For det fjerde har innleie fra bemanningsforetak gått ned. Kartleggingen i 2023 viser en halvering av denne typen innleie sammenlignet med kartleggingen i 2018. Andel arbeidstakere som leies inn fra en annen produksjonsbedrift er stabil. Samlet betyr det at bedriftene med oppdrag på byggeplassene i Trondheim har en større andel egne ansatte på byggeplassene. Nedgangen er størst for fagene som hadde høyest andel innleide i 2018, tømrerarbeid, betongarbeid og blikk- og ventilasjonsarbeid.

Kartleggingen forteller ikke om nedgangen i innleie fra 2018 til 2023 skyldes endringer i regelverket, om det henger sammen med lavere aktivitet i byggebransjen, eller om det er andre forhold som påvirker. Bedrifter uten tariffavtale sto i november 2023 for en mindre andel av innleien: 22 prosent sammenlignet med 57 prosent i 2018. Samtidig er det ikke noe som tyder på at bedrifter uten tariffavtale har gått fra innleie fra bemanningsselskap til innlei fra produksjonsbedrift. Endringer i regelverket har begrenset mulighetene for innleie for bedrifter uten tariffavtale. Men et mønster som observert, kan også skyldes at konjunktursituasjonen, færre store prosjekter og mindre press i markedet påvirker balansen mellom bedrifter med og uten tariffavtale. Våre data sier ikke noe om dette.

¹⁵ Dette er trukket fram i undersøkelsen om innleie på byggeplasser i Oslo-området (Lotta Elstad i samarbeid med Boye Ullmann (2017). *Ulovlig innleie i byggebransjen i hovedstadsområdet våren 2017*). Innleie uten nødvendig avtaler er også diskutert i en Fafo-rapport som ser på håndheving av regelverket for innleie og midlertidige ansettelser (Ann Cecilie Bergene, Kristine Nergaard og Jørgen Svalund (2018). *Brudd på reglene om adgang til midlertidig ansettelse og innleie* Delrapport. Fafo-rapport 2018:47.

RETTLEDNING TIL DEG SOM SKAL FYLLE UT SKJEMAET

Kartlegginga omfatter grunn/rigg/rivearbeid, betongarbeid (inkl armering), tømmerarbeid, takarbeid, murarbeid, malerarbeid, elektroarbeid, blikk, ventilasjon, glass og rørarbeid. Andre grupper er **ikke** med og skal **ikke** registreres!

Opplysningene skal legges inn i en database for etterbehandling.

Ett skjema per byggeplass! Alle felter må fylles ut! Vær nøyaktig og skriv tydelig!

Om de enkelte feltene:

Hovedentreprenør

Her fyller du inn navnet på **hovedentreprenøren** (eller den som har kontrakten med byggherren). Der hovedentreprenøren er med i en entreprenørgruppe, bruk bedriftsnavnet (Skanska, HENT, Veidekke ol.).

Byggeplass

Her setter du inn det offisielle byggeplassnavnet, evt. byggeplassadressen om du ikke vet navnet på byggeplassen.

Dato

Her setter du inn dato for byggeplassbesøket eller dato for når opplysningene er innhentet.

Sign

Sett inn initialene dine (f eks BHB). Det er for at vi skal kunne kontakte rette vedkommende i tilfelle vi har nærmere spørsmål.

Merknad

Bruk eventuelt dette feltet til viktige meldinger som det ikke er noe annet felt til.

Firma

Sette inn nøyaktig navn på bedriften. **Vær særlig nøyaktig med fullt navn på mindre kjente bemanningsforetak!** Vi skal etterpå sjekke om bemanningsforetaket er registrert i bemanningsforetaksregisteret.

Oppdragsgiver

Sett inn navn på den **direkte** oppdragsgiveren. Altså hvem bedriften er UE til, eller hvem bemanningsforetaket er innleid til. Om byggherren er oppdragsgiver, sett enten STAT, KOMMUNE eller ANNEN.

Faggruppe

Bruk en av disse betegnelse: RIV, RIGG, BETONG, TØMMER, MUR, MAL, EL, BLIKK, VENT, GLASS og RØR.

Rivingsarbeid er RIV, tradisjonelt grunnarbeid, rigging og rydding er RIGG.

HE/SE/UE/IN

For hovedentreprenøren setter du inn HE. For sideentreprenører setter du SE. For underentreprenør setter du UE. For innleide setter du IN.

Antall totalt

Sett inn antall arbeidstakere som arbeider på plassen som ansatt i dette firmaet den dagen.

Fellesforbundets bygningsavdelinger i Trondheim og Elektroarbeidernes Fagforening Trøndelag.

KARTLEGGINGSSKJEMA Innleie- og underentreprise Trondheim 2023

Fagarbeidere

Her skriver du antall fagarbeidere som arbeider på plassen for dette firmaet den dagen.
Hvis ingen, sett – i feltet.

Læringer

Her skriver du antall læringer som arbeider på plassen for dette firmaet den dagen.
Hvis ingen, sett – i feltet.

Ufaglærte

Her skriver du antall ufaglærte som arbeider på plassen for dette firmaet den dagen.
Hvis ingen, sett – i feltet.

Innleie

Her setter du inn JA hvis det er innleie, og NEI hvis det ikke er innleie.

Vedlegg 2 Spørreskjema

SPØRRESKJEMA Innleie fra bemanningsforetak og produksjonsbedrifter 2023	
Navn på innleiebedriften	
Navn på: Bemanningsforetak ☐ Produksjonsbedrift ☐	
Navn på byggeplass	
Navn på person som har besvart: tillitsvalgt, bas ol	

KREVER INNLEIEN SKRIFTLIG AVTALE MED DE TILLITSVALGTE		JA	NEI	VET IKKE
1	Er de innleide vikar for fast ansatte?			
2	Utfører de innleide arbeid på innleiebedriftens fagområder?			
3	Utfører de innleide arbeid som ikke er en del av kontraktarbeidene?			
4	Har innleiebedriften egne ansatte til å utføre samme arbeid?			
5	Har innleiebedriften tariffavtale med LO? (Hvis ja, gå rett til spørsmål 14!)			
6	Har innleiebedriften tillitsvalgte?			

INNLEIEBEDRIFTEN HAR IKKE TARIFFAVTALE MED LO		JA	NEI	VET IKKE
7	Har innleiebedriften opplyst og dokumentert at den har bedriftsintern tariffavtale?			
8	Har innleiebedriften opplyst at det er skrevet avtale med tillitsvalgte om innleien?			
9	Årsak til innleien? Vikariat ☐ Arbeid som adskiller seg fra det som gjøres i bedriften ☐			
10	Har innleiebedriften dokumentert at det er skrevet avtale med tillitsvalgte om innleien?			
11	Har innleiebedriften opplyst navn og kontaktinformasjon til tillitsvalgte?			
12	Har den tillitsvalgte bekreftet at han er valgt som tillitsvalgt ved innleiebedriften?			
13	Har tillitsvalgte bekreftet at det er skrevet avtale med han/henne om innleien?			

INNLEIEBEDRIFTEN HAR TARIFFAVTALE MED LO		JA	NEI	VET IKKE
14	Har tillitsvalgte bekreftet at det er inngått tariffavtale ved bedriften?			
15	Har de tillitsvalgte bekreftet at det er skrevet avtale med dem om innleien?			
16	Har de tillitsvalgte kontrollert lønns- og arbeidsvilkårene til de som er innleid?			
17	Har de tillitsvalgte blitt presentert for de innleide arbeidstakerne?			
18	Har de tillitsvalgte håndtert klagemål på lønn eller annet for de innleide?			
19	Har de tillitsvalgte bistått de innleide i forhandlinger med bemanningsforetaket?			
20	Har de tillitsvalgte tilbudt uorganiserte innleide medlemskap i FF/EL&IT?			

Rettledning til deg som skal fylle ut spørreskjemaet

Det skal fylles ut ett separat spørreskjema for hvert innleieferhold som er registrert i kartleggingskjemaet og som gjelder innleie fra bemanningsforetak/produksjonsbedrifter!

Navn på innleiebedriften, bemanningsforetak/produksjonsbedrift og byggeplassen skal være det samme som i kartleggingskjemaet!

Spørsmål 1 – 11 tas med en stedlig representant for innleiebedriften (om du ikke alt vet svaret)

1. Vikar er en person som er innleid for å erstatte en ansatt i innleiebedriften som er midlertidig fraværende, f. eks sykemeldt eller i permisjon.
2. Innleiebedriftens fagområder er de fagområder innleiebedriften betrakter som sin egenproduksjon.
3. Kontraktarbeidene er de arbeidene som er avtalt med oppdragsgiveren og som innleiebedriften har påtatt seg å utføre. Dette til forskjell fra uforutsette tilleggsarbeider.
4. Spør om hva de innleiede holder på med. Om de holder på med f. eks tømrerarbeid, spør om innleiebedriften har egne tømreere i firmaet.
5. Om du ikke alt vet det, spør om innleiebedriften har tariffavtale med LO.
6. Spør om det er valgt tillitsvalgt i innleiebedriften.
7. Hvis innleiebedriften ikke har avtale med LO, spør du om de har bedriftsintern avtale, «husavtale», eller noe sånt. Spør om å få se avtalen.
8. Spør om innleiebedriften har skrevet avtale med de tillitsvalgte om det pågående innleieferholdet.
9. Spør om de leies inn pga. vikariat eller arbeid som adskilte seg fra det som gjøres i bedriften.
10. Spør om å få se avtalen med de tillitsvalgte om det pågående innleieferholdet.
11. Spør om navn og telefon til den tillitsvalgte i innleiebedriften.

Spørsmål 12 – 13 tas bare med tillitsvalgte i innleiebedriften der det ikke er tariffavtale med LO

12. Spør om han/hun er valgt som tillitsvalgt ved innleiebedriften.
13. Spør om han/hun har skrevet avtale med bedriften om det pågående innleieferholdet.

Spørsmål 14 – 20 tas bare med hovedtillitsvalgte i tariffbedriftene

14. Spør om det finnes tariffavtale ved innleiebedriften.
15. Spør om det er skrevet avtale for dem som for tida er innleid på plassen.
16. Spør om han/hun har fått dokumentasjon av lønns- og arbeidsvilkår for dem som for tida er innleid på plassen.
17. Spør om han/hun eller andre tillitsvalgte har blitt presentert for dem som for tida er innleid på plassen.
18. Spør om han/hun eller andre tillitsvalgte har tatt opp klager fra noen av for dem som for tida er innleid på plassen.
19. Spør om han/hun har bistått noen av dem som for tida er innleid på plassen i forhandlinger med bemanningsforetaket.
20. Spør om han/hun eller andre tillitsvalgte eller organiserte på plassen har tilbudt noen av dem som for tida er innleid på plassen å bli medlem i FF/EL&IT.

Fafo

Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning

Borggata 2B, Oslo

Postboks 2947 Tøyen, 0608 Oslo

Sentralbord: 22 08 85 00

E-post: fafo@fafo.no

fafo.no

